

DESCOPERIRI MONETARE ANTICE ȘI BIZANTINE DIN ROMÂNIA (IV)

Delia Moisil*

Separarea „tradițională” a cronicii descoperirilor monetare antice în secțiuni distincte dedicate monedelor grecești și monedelor romane crează o imagine artificială asupra siturilor din care provin, și de aceea am decis să renunțăm la ea.

În măsura în care acest lucru a fost posibil, am inclus rezultatele analizelor de compoziție a metalului monedelor publicate aici. Compoziția metalului utilizat pentru baterea monedei a fost determinat la MNIR de către dr. Migdonia Georgescu prin metoda fluorescenței de raze X (XRF), cu un spectrometru portabil de fluorescență de raze X tip InnovX Systems Alpha Series cu tubul de raze X dotat cu anticatod din W și diodă SiPIN. Dimensiunea suprafeței de analiză de formă elipsoidală este de cca 2 cm² (1,5 x 1,3).

Hărțile au o valoare orientativă, fiind realizate fără un grad mare de precizie. Acolo unde am avut la dispoziție coordonate GPS, le-am inclus separat.

Balta Neagră, com. Nuci, jud. Ilfov

21 de monede antice provin din zona marcată pe hartă cu roșu, aflată pe malul lacului Balta Neagră. De asemenea, variate alte obiecte, al căror loc nu este în cronica noastră – fibule, fragmente de oglindă romană, ceramică etc.

Didrahme de tip Vârteju-București și o tetradrahmă de tip Thasos (nr. 8-13 și 1 în catalog) au fost găsite relativ grupat, înșirate pe o linie lungă de cca. 6 m, pe un teren în pantă, la cca 10-12 cm adâncime. Piesele au fost dispuse astfel: mai sus, tetradrahmă de tip Thasos; la cca 3 m, doua didrahme de tip Vârteju-București, lipite între ele; 3 m mai jos, patru didrahme de tip Vârteju-București. Monedele lipite au fost marcate cu * în

* Muzeul Național de Istorie a României, București.

E-mail: delia.moisil@gmail.com

catalog. Este, probabil, un mic depozit/tezaur monetar; coordonatele aproximative: N 44.42.04.438, E 026.16 .46.389.

Silicva a fost găsită la 1 m N de punctul în care a fost descoperit tezaurul medieval (ce include 18 piese întregi și un fragment din sec. al XVII-lea(?), găsite în pădure, lângă un copac tânăr, grupate pe 1x1,5 m, la 10-15 cm adâncime: N 44.42.02.379, E 026.16.49.870).

Pe un platou – terasa mai înaltă, situată în dreptul fermei de fazani, au fost găsite izolat 3 monede: 1 denar republican (nr. 20); 2 (nr. 5 și 6). Din aceeași zonă provin pastila monetară neștanțată (nr. 17) și alte imitații de tip Vârteju și Comana (nr. 3, 4, 15). Cele două monede de bronz, emisiuni autonome ale orașelor grecești Callatis și Odessos, au fost găsite la 20 cm adâncime, foarte aproape una de cealaltă și aproape de malul lacului.

Monede romane au fost găsite în afara zonei de concentrare maximă a descoperirilor ce pot fi datate anterior cuceririi romane. Zona respectivă se afla la cca 1 km distanță de aria marcată pe hartă, înspre șoseaua ce trece prin satul Balta Neagră, în pădurea Malu' Roșu; coordonate aproximative: N 44.02.00.000, E 026.16.53.942 (nr. 21, 22 în catalog; nr. 23, la 10 m S de precedentele).

1. Imitație de tip Thasos

Tetradrahmă

Av. Anepigraf.

Rv. ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ

Prokopov, pl. 96, grup XVI, 1434-1437 (av.); monograma 24; pl. 96, 1433 (rv.).

AR, av./rv.: 12, 16.37 g; foarte bine păstrată; MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

2. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 10, 4.37 g. MNIR 2893/27.11.2013 (GM).

3. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 7, 5.47 g. MNIR 2893/27.11.2013 (GM).

4. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 8, 4.65 g. MNIR 2893/27.11.2013 (GM).

5. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 5, 3.35 g. MNIR 2894/1/27.11.2013 (CD).

6. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 4, 5.36 g. MNIR 2894/1/27.11.2013 (CD).

7. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AR+AE, av./rv.: 10, 4.86 g. MNIR 2895/2.12.2013 (CD).

8. Imitație tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE, av./rv.: 7/8, 5.48 g; foarte oxidată; MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

9. Imitație tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AR+AE, av./rv.: 3, 5.01 g MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

10. Imitație tip Vârteju-București *

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR f puțin, av./rv.: 9, 4.05 g MNIR 2900/09.12.2013 (CD). Aceste două monede (10 și 11) au fost găsite lipite, una în spatele celeilalte.

11. Imitație tip Vârteju-București *

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 8, 5.57 g MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

Aceste două monede (10 și 11) au fost găsite lipite, una în spatele celeilalte.

12. Imitație tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR; 4.71 g; foarte oxidată. MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

13. Imitație tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AR+AE, av./rv.: 8, 4.65 g MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

14. Imitație de tip Comana

Drahmă

Preda, p. 331-343; p. 558, pl. LXXIV.

AR, av./rv.: 12, 1.83 g. MNIR 2895/2.12.2013 (CD).

15. Imitație de tip Comana

Drahmă

Preda, p. 331-343; p. 558, pl. LXXIV.

AR?+AE, av./rv.: 1, 2.35 g. MNIR oferta 2896/2.12.2013 (GM).

16. Imitație de tip Comana

Drahmă

Preda, p. 331-343; p. 558, pl. LXXIV.

AR, av./rv.: 8, 1.29 g. MNIR 2918/2/21.02.2014 (CD).

17. Pastilă monetară neștanțată (perioada dacică)

AR, 5.80 g. MNIR oferta 2896/2.12.2013 (GM).

Compoziția metalului determinată prin XRF este următoarea: avers - Fe 0.48%, Ni 0.001%, Cu 5.62%, Zn 0.7%, Au 0.35%, Pb 1.25%, Bi 0.23%, Ag 91.1%, Sn 0.27%; revers - Fe 0.43%, Ni 0.001%, Cu 6.79%, Zn 0.73%, Au 0.36%, Pb 1.1%, Bi 0.18%, Ag 90.1%, Sn 0.29%.

18. Callatis

Cca 175-75 î. Hr.

Av. Capul lui Apollon, laureat, spre dr. Contramarcă rotundă având capul lui Hermes spre dr., cu *petasos* înaripat.

Rv. ΚΑΛΛΑ-ΤΙΑΝΩΝ, de o parte și de alta a unui tripod; spic în câmp st. Legenda de sub tripod nu este lizibilă.

AMNG 227-233?.

AE, av./rv.: 12, 9.18 g. MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

19. Tracia

Odessos

post 200 î. Hr.

Av. Capul laureat al lui Apollon, spre dr.

Rv. Marele Zeu așezat spre st.; dedesubt, legenda ΟΔΕΣΙΤ[...]; deasupra, urme de legendă – [...]T?

Moushmov 1535 (?).

AE14, av./rv.: 12, 3.66 g; MNIR 2900/09.12.2013 (CD).

20. Republica Romană

C. Fonteius

Roma, a. 114-113 î. Hr.

Denarius

Capul ianiform al Dioscurilor, laureat; în st. și jos, mărcile de control V și 5 puncte; în dr., *.

Galeră spre st., C.FONT deasupra; ROMA dedesubt.
Crawford 290/1.
AR, av./rv.: 8, 3.16 g. MNIR 2894/1/27.11.2013 (CD).

21. Imperiul Roman
Antoninus Pius
Roma, a. 160-161
denarius
Av. ANTONINVS AVG PIVS PP TRP X[...] , cap laureat, spre dr.
Rv. CONG.AVG.VIII COS IIII, Liberalitas în picioare, ținând abac și *cornucopiae*.
RIC 308.
AE, av./rv.: 8, 2.23 g. MNIR 2901/4/09.12.2013 (GM).

22. Imperiul Roman
Faustina I
denarius
Av. [DIVA FA]-VSTINA
Rv. [AVGVSTA], Ceres în picioare, cu spice de grâu în mâna st. și torță(?) în dr.
RIC 359?, Roma, post 141.
AR, av./rv.: 1, 2.30 g; uzată, greu lizibilă. MNIR 2901/3/09.12.2013 (GM).

23. Imperiul Roman
sec. II-III?
AE, av./rv.: 5, 3.25 g; un mic fragment a fost desprins din monedă; perforată. MNIR
donație 1415 (GM).
Adusă împreună cu o fibulă romană, fragmentară (3.31 g).

24. Imperiul Roman
Constantinus II
silicva
Av. Anepigraf.

Rv. CONSTANTI - NVS CAESAR, R în exergă.

RIC 378, Roma, a. 336-337.

AR, av./rv.: 7, 3.14 g; găsită la 1 m N distanță de tezaurul medieval. MNIR 2901/2/09.12.2013 (GM).

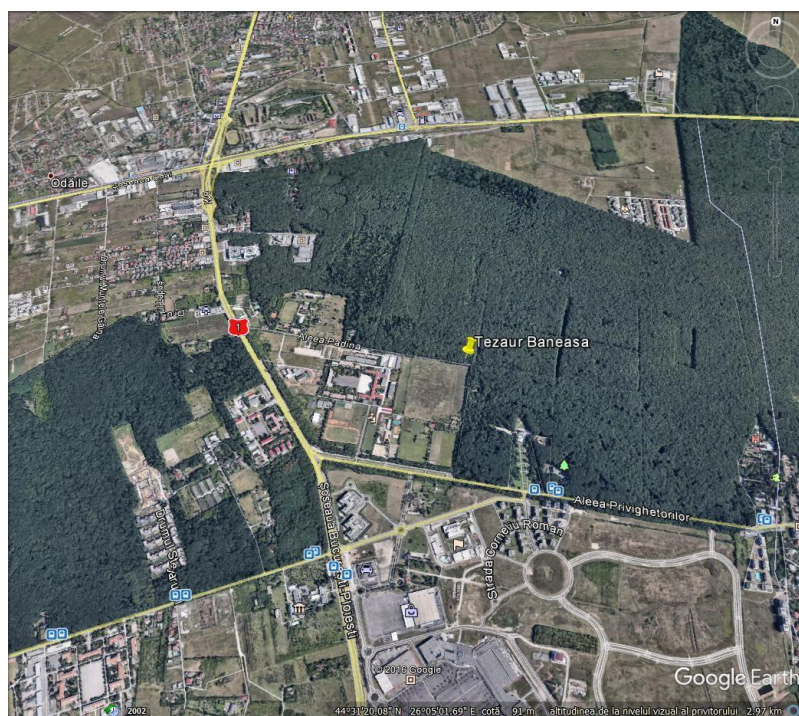

Tabel 1 - Compoziția metalului determinată prin fluorescență de raze X (XRF).

descriere	Element %				
	Fe	Cu	Au	Pb	Ag
2901/2 av	0,16	0,99	0,73	0,31	97,82
2901/2 rv	0,36	1,07	0,69	0,35	97,53

(D. Moisil, M. Georgescu)

Băneasa, jud. Ilfov, tezaur, ianuarie 2015

Tezaur monetar găsit în pădurea Băneasa, format din 27 imitații de tip Vîrteju-București și 2 fragmente foarte mici; 2 imitații de tip Comana relativ întregi, plus un fragment. Multe dintre piese sunt într-o stare destul de proastă, iar materialul în care au fost bătute pare să conțină puțin argint. MNIR.

Cernica-Pantelimon, jud. Ilfov

Din pădurea Cernica provin o serie de descoperiri grupate aici în trei secțiuni, în funcție de zona din care provin: (1) – o monedă Dyrrhachium, 2 monede de tip Vîrteju, un

follis, 3 verigi de bronz (ianuarie 2016); (2) - 3 monede romane, catarama, fibulă digitată(?) păstrată incomplet; (3) - 7 monede romane coloniale. Fotografiiile pieselor au fost realizate de către Tudor Martin.

1. Dyrrhachium

Magistrați: Εὐκτημον, Δαμαγεὺς

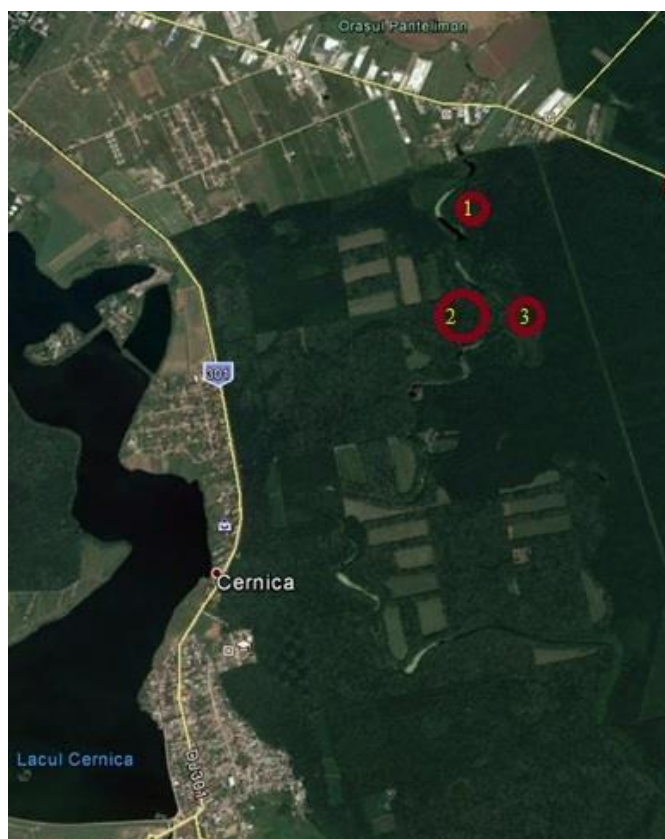
Drahmă

EYKTHM[...], vacă spre dr., cu capul întors spre vițelul care suge. Deasupra, acvilă pe un fulger(?) (piesa este deteriorată în acea zonă, este vizibil doar fulgerul, parțial).

Pătrat cu model dublu stelat, având legenda ΔΥΡ-ΔΑΜΑ-[...] în jur.

Ceka 163.

AE, av./rv.: 12, 3.01 g.

2. Imitație de tip Vârteju-București

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Didrahmă

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 12, 3.52 g; ruptă (integritate cca 70%); este vizibil miezul de bronz al piesei sub poșghița subțire de argint.

3. Imitație de tip Vârteju-București

Didrahmă

A doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului I î. Hr.

Preda, p. 215-247; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AE+AR, av./rv.: 12, 6.72 g.

Costești, jud. Hunedoara, septembrie 2015

16 monede antice (alături de numeroase obiecte arheologice) au fost găsite cu detectoarele de metal în timpul unui “desant arheologic” organizat în cetate de către un grup de cetățeni cehi. Monedele sunt trei tetradrahme, imitații de tip Rădulești-Hunedoara (depozit/tezaur, după toate indiciile), o tetradrahmă imitație de tip Filip II cu legendă lizibilă, 9 monede histriene autonome de bronz, cu contramărci (de tipul celor găsite în timpul săpăturilor arheologice de la Costești din perioada interbelică, foarte posibil parte a unui tezaur), doi denari romani republicani, o imitație după un denar roman republican. MNIR custodie, mai-iunie 2016: 477/P/2015. În curs de publicare (DM).

Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman, tezaur, martie 2016

Depozit monetar format din 13 didrahme de tip Vârteju-București, găsit în Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman. MNIR. În curs de publicare (DM).

Drăgășani (zona), jud. Vâlcea: tezaur monetar, aprilie 2016

Tezaur de 242 de denari romani republicani, găsit, fără vreun recipient vizibil pentru descoperitori, într-o vie particulară. Tezaurul include doar emisiuni oficiale ale Republicii Romane și se încheie cu o piesă emisă pentru M. Iunius Brutus - Crawford 433/2, la Roma, în anul 54 î. Hr. În curs de publicare (DM).

Măgura, jud. Bacău, tezaur, 1976

Un lot de 269 de monede romane de argint (denari) + un denar *subaerat* al cărui miez de bronz este deteriorat au fost oferiți spre achiziție muzeului (nr. 3053/15.07.2015). Piese fac parte din marele tezaur de denari romani imperiali găsit în 1976 într-o așezare carpică, din care se păstrează la Complexul Muzeal Iulian Antonescu din Bacău 2830 de monede de argint. Tezaurul se încheie la Septimius Severus (RIC 536, a. 193-196, emisiune pentru Iulia Domna) și începe cu o (singură) piesă emisă de Augustus, continuând cu cele de la Nero.¹ Lotul nou are cea mai recentă piesă de la Clodius Albinus (din anul 193), iar structura lui se încadrează în cea a restului tezaurului. În curs de publicare (DM).

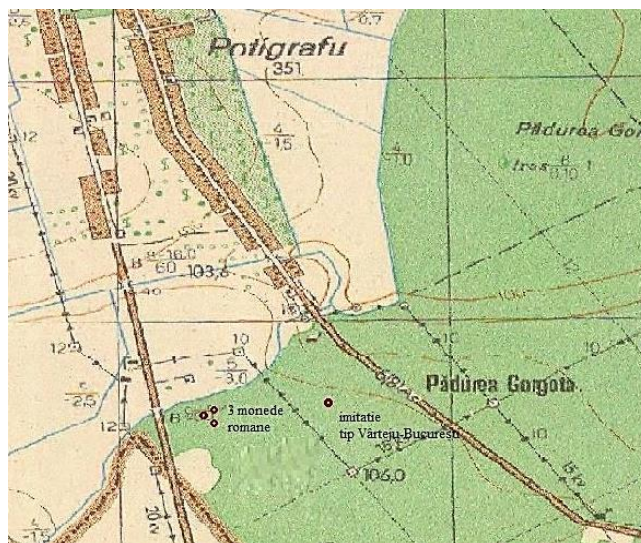
¹ Asupra tezaurului Măgura, vezi Mihăilescu-Bîrliba, Mitrea 1977; pentru bibliografia ulterioară, Depeyrot, Moisil 2008 27, nr. 149.

Emitent	Nr. piese
Nero	5
Vespasianus	34
Domitianus	8
Vitellius	1
Nerva	4
Traianus	47
Hadrianus	58
Sabina	1
Antoninus Pius	26
Faustina I	21
Faustina II	15
Divus Antoninus Pius	1
L. Verus	2
Marcus Aurelius (caesar)	6
Marcus Aurelius	24
Commodus	6
Lucilla	5
Crispina	2
Clodius Albinus	1
Nedeterminat	2
Denar subaerat	1
TOTAL	270

Piatra Roșie, jud. Hunedoara, septembrie 2015

5 monede antice și 4 verigi de bronz cu protuberanțe (alături de numeroase obiecte arheologice, inclusiv nicovală de bijutier, fragment de umbo de scut, fragment de roată de car miniatural) găsite cu detectoarele de metal în timpul unui „desant arheologic” organizat în cetate și în zona de protecție a sitului de către un grup de cetățeni cehi. Monedele sunt: o monedă de bronz autonomă emisă la Istros, cu contramărci; o drahmă, imitație celtică de tip Simmeringer-Rete; trei denari romani republicani; verigile de bronz sunt considerate fie semne premonetare celtice – „ring money”, fie elemente de harnașament. MNIR custodie, mai-iunie 2016, 477/P/2015. În curs de publicare (DM).

Potigrafu, com. Gorgota, jud. Prahova

Imitația de tip Vârteju-București a fost descoperită izolat (august 2013) și provine dintr-un punct situat la distanță de câteva sute de metri de locul descoperirii tezaurului de drahme de tip Dyrrhachium, înspre sat, situat între linia electrică (al șaptelea stâlp de la E60) ce separa segmentele pădurii Gorgota, și un drum prin pădure care merge către satul Potigrafu. Coordonatele GPS (cu eroare de cca 5-7 m) sunt N 44.46.029, E 026.06.654.

Trei monede romane de bronz, sec. II-III d. Hr. (nr. 2-4) au fost găsite izolat, la distanță de cca 50-100 m de tezaurul de monede Dyrrhachium (datat în sec. I î. Hr.) și la câțiva m între ele, fără urme suplimentare care să indice vreo locuire antică. Coordonatele GPS (cu eroare de cca 5-7 m) sunt N 44.46.047, E 026.06.373.

Din aceeași pădure Gherghița provin o brățară de bronz cu nodozități și un fragment de fibulă digitată.

1. Imitație de tip Vârteju-București

Didrahmă

Preda p. 215-246; p. 526-532, pl. XLII-XLVIII.

AR+AE (?), av./rv.: 12, 3.96 g (înainte de curățare).

2. Imperiul Roman

Hadrianus

Sestertius

AE, 16.86 g. MNIR donație 1398/16.09.2013 (CD).

3. Imperiul Roman

Emitent ilizibil

sec. al II-lea – prima jumătate a secolului al III-lea d. Hr.

Dupondius

CONCORDIA [...]

AE, av./rv.: 8, 6.54 g. MNIR donație 1397/16.09.2013 (GM).

4. Imperiul Roman

Emitent ilizibil

sfârșitul sec. al II-lea – prima jumătate a sec. al III-lea d. Hr.

Antoninianus?

AE?, av./rv.: 8, 3.20 g. MNIR donație 1397/16.09.2013 (GM).

5. Imperiul Roman

Emitent ilizibil

sec. al III-lea (?) d. Hr.

AE, 2.93 g. MNIR donație 1398/16.09.2013 (CD).

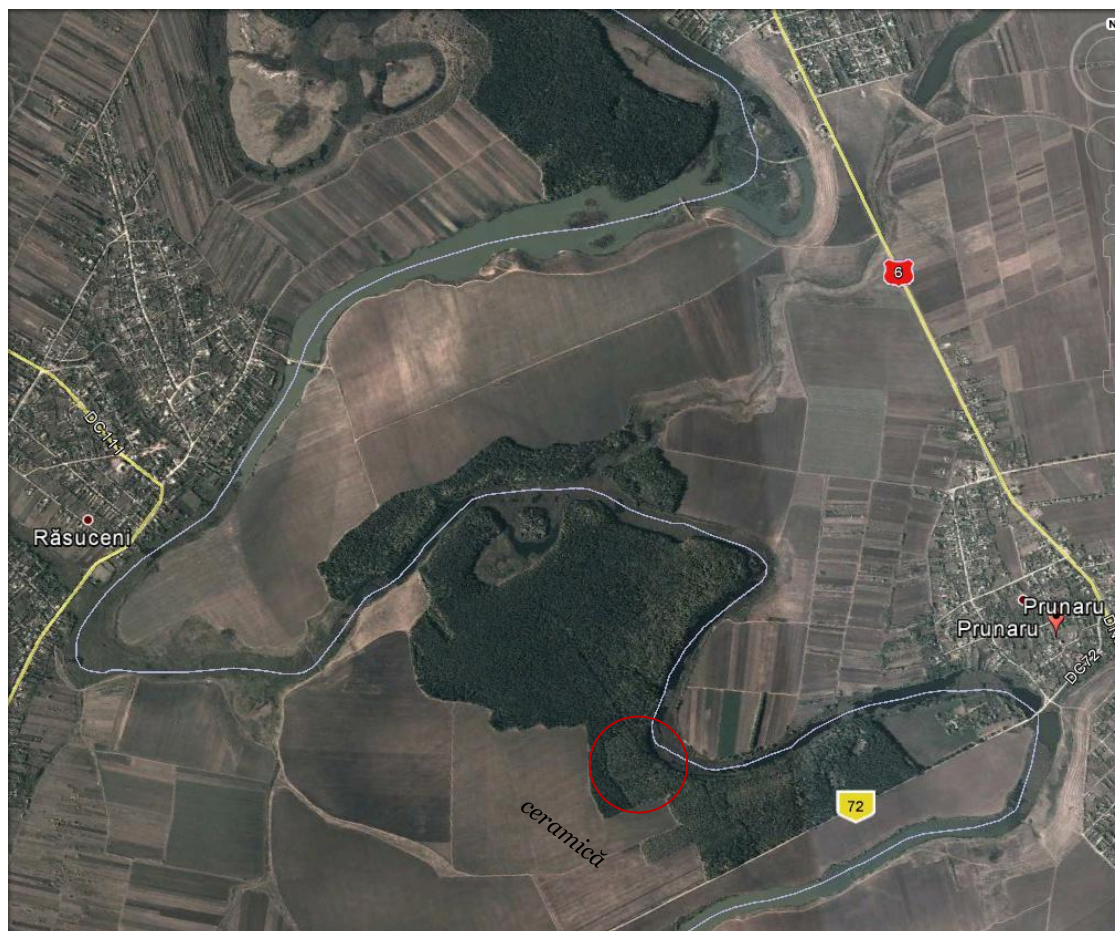
6. Imperiul Roman

Emitent ilizibil

sec. al III-lea (?) d. Hr.

AE, 7.5 g. MNIR donație 1398/16.09.2013 (CD).

Prunaru, com. Bujoreni, jud. Teleorman

67 de monede romane au fost găsite izolat, în 2014, conform descoperitorului (MM), în zona marcată pe hartă; pe terenul agricol situat în imediata apropiere s-au găsit numeroase fragmente ceramice.

Argint

1 denar Republica Romană; Imperiul Roman: 1 denar Vespasianus, 1 denar sec. II-III p. Chr., 1 antoninian prima jumătate a sec. al III-lea; o silicva, a. 330-341.

Bronz

Sec. II-III d. Hr.: 1 AE Gordianus III, Viminacium; 2 AE emitent ilizibil, Viminacium?; 2 AE coloniale; 4 AE nedeterminate.

294-324: 3 AE Licinius, tip Iovi conservatori [aug...]; 1 AE tip Virtvs exercit, S-F, vot xx; 1 AE tip Dominor nostror caes, vot V; 1 AE de același tip?; 1 AE tip Victoriae laetae princ perp, vot PR.

324-330: 6 AE tip Gloria exercitus, 1 stindard; 5 AE, tip Gloria exercitus, cu două stindarde; 2 AE tip Constantinopolis pe prora; 1 AE tip quadriga.

341-348: 2 AE tip Victoriae dd nn q avgg; 3 AE tip vot xx mvlt xxx; 1 AE tip VN-MR.

348/350-361: 1 AE tip vot xxx mvlt xxxx; 4 AE tip Spes Reipvblicae; 8 AE tip Fel Temp Reparatio, fh.

361-364: 1 AE Iulianus, tip vota în cunună.

364-378: 4 AE3, tip Gloria romanorvm, 5 AE3 tip Secvritas Reipvblicae.

383-395: 2 AE4 tip Salus Reipvblicae.

Nedeterminată: 1 AE.

Răcari, jud. Dolj, săpături arheologice sistematice, 2016 și 2014

Săpăturile arheologice sistematice din 2016 s-au concentrat asupra clădirii comandamentului din castru. Au fost găsite 6 monede romane, cărora le-am adăugat o piesă găsită anterior (în anul 2014) în aceeași zonă.

1. Imperiul Roman

Traianus

Roma

Denarius

Av. IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TRP COS V PP, bust dr., laureat, cu *paludamentum* pe umărul dr.

Rv. SPQR OPTIMO PRINCIPI, personaj în picioare spre st., cu *cornucopiae* în mâna st., aducând sacrificii cu dr. în care ține o *patera*, deasupra unui altar.

MIR 217 b, Roma, a. 106-107.

Strack 109.

AR, av./rv.: 6, 2.95 g. MO nr. inv. prov. 1.

Săpături arheologice sistematice, 2014: clădirea comandamentului, *armamentarium* 1, est.

2. Imperiul Roman

Antonius Pius

Roma

Dupondius

Av. [ANTO]NINVS AVG PI-VS PP TRP [...], capul radiat al împăratului spre dr.

Rv. Tip FELICITAS AVG, S-C în câmp. Felicitas în picioare, cu capul spre st., având în mâna dr. *caduceus* și ramură în mâna st.

RIC 658?, a. 140-144?

AE, av./rv.: 12, 12.06 g. MO nr. inv. prov. 3.

Săpături arheologice sistematice, 2016: clădirea comandamentului, în vecinătatea camerei din spate nr. 1.

3. Imperiul Roman

Commodus

Roma

Denarius

M COMM ANT P FEL AVG BRIT, cap laureat spre dr.

AVCT PIET P M TR P XII IMP VIII COS V P P, Pietas în picioare spre st., ținând o *patera* deasupra unui altar aflat în câmp st.

RIC 146, Roma, a. 186-187.

AR, av./rv.: 6, 2.67 g; flan neregulat, fisurat. MO nr. inv. prov. 4.

Săpături arheologice sistematice, 2016: clădirea comandamentului, în fundația exterioară a camerei din spate nr. 1.

4. Imperiul Roman

Caracalla

Laodicea ad Mare

Denarius

Av. IMP CAE M AVR ANT AVG P TR P, bust laureat, drapat, cuirasat, spre dr.

Rv. FIDES PVBLICA, Fides în picioare spre dr., ținând spice în mâna dr. și coș cu fructe în mâna st.

RIC 334, a. 198.

AR, av./rv.: 12, 3.67 g. MO nr. inv. prov. 5.

Săpături arheologice sistematice, 2016: exact lângă colțul de sud-est al clădirii comandamentului, sub nivelul de piatră.

5. Imperiul Roman

sec. II-III (Marcus Aurelius – Gordianus III)

Monedă de bronz colonială (atelier nedeterminat)

Av. AVT M A[NTO...] sau AVT M A[VP...]

Rv. Personaj în picioare, cu lance în mâna st. și patera(?) în mâna dr.; altar în câmp st.

AE, av./rv.: 6?, 7.82 g (8.42g înainte de curățare). MO nr. inv. prov. 7.

Săpături arheologice sistematice, 2016: descoperită în spatele camerei nr. 2. a clădirii comandamentului.

6. Imperiul Roman

Sec. al III-lea (Probus?)

Antoninianus

Av. Bustul împăratului spre dr., cu scut pe umarul dr., cuirasat, cu coif.

Rv. Personaj neidentificat în picioare, cu lance în mâna dr. și scut (?) în st.

a. 276-282?

AE, av./rv.: 10/11?, 1.66 g; deteriorată, fără urme vizibile de argint. MO nr. inv. prov. 2.

Săpături arheologice sistematice, 2016: clădirea comandamentului, *armamentarium* 2, sud.

7. Imperiul roman

sec. II-III?

Monedă de bronz ilizibilă

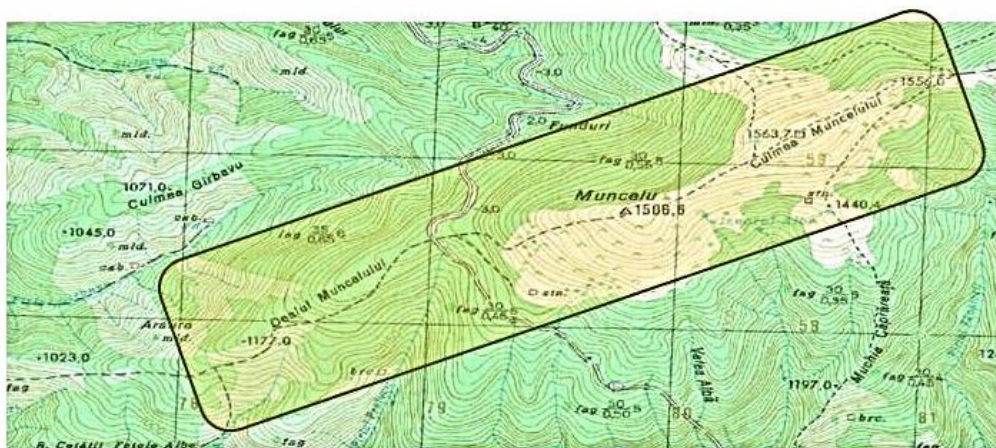
AE, av./rv.: 12?, 2.25 g (2.60 g înainte de curățare). Ruptă (în locul în care a fost perforată?); e posibil să fi fost reutilizată în scopuri nemonetare. MO nr. inv. prov. 6.

Săpături arheologice sistematice, 2016: clădirea comandamentului, în spatele armamentarium-ului 6, sud.

(Delia Moisil, Dorel Bondoc)

Sarmizegetusa Regia, zona Dealul Muncelului – Culmea Muncelului, Grădiștea de Munte, jud. Hunedoara

A. În zona menționată sunt cunoscute a fi fost descoperite prin braconaj arheologic, după anul 1989, trei tezaure cu monede de aur de tip Koson, din care o parte importantă a fost exportată ilegal. Câteva exemplare din staterii de tip Koson, recuperate în condiții variate, pot fi atribuite acestor tezaure (pe baza identității perechilor de ștanțe monetare utilizate la batere pentru piesele din anumite tezaure și a similitudinii compoziției elementale a urmelor de sol de pe monede și a probelor de sol din gropile din care se cunoaște că au fost extrase tezaure cu monede de acest tip).

Monedele 2-4 de tip Koson de aici (MNIR, custodie; mai 2016: 1-3) pot proveni dintr-unul din tezaurele cu monede de aur de tip Koson care au în compoziție și piese bătute cu perechile de ștanțe monetare **g3** și **k3**². O parte din loturile de tezaure cu monede de aur de tip Koson aflate la MNIR includ piese bătute cu perechile de ștanțe monetare **g3** și **k3** - este vorba despre loturile Fleșeriu, Italia, Londra și așa-numitul lot de la Vizuini, (Ocolișul Mic, jud. Hunedoara).

² Denumirile ștanțelor monetare pentru emisiunile de aur de tip Koson sunt cele utilizate în Moisil et al., *mss*.

Stater de tip Koson, fără monogramă

Av. Acvila romană spre st., cu aripile întinse, așezată pe un sceptru, ținând în gheara dr. o cunună cu lauri.

Rv. Procesiune spre st. formată dintr-un personaj central îmbrăcat în toga (consul roman), însoțit de doi lictori, care poartă fiecare pe umărul drept fascii; în exergă, legenda greacă ΚΟΣΩΝ.

Preda, p. 353, pl. LXXVII, nr. 4-8.

1. AV, av./rv.: 1, 8.50 g. MNIR custodie, decembrie 2015, 1: 500/P/2013.

Combinăția de ștanțe monetare de avers și revers utilizate pentru producerea acestei piese este **j3**.

(scara 2:1)

Tabel 2 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Element chimic (%)							
Descriere	Fe	Ni	Cu	Au	Pb	Bi	Ag
av.	0.29	0.001	0.44	82.16	0.001	0.001	17.11
rv.	0.14	0.04	0.001	82.23	0.001	0.001	17.58

2. AV, av./rv.: 12, 8.47 g; piesa are pe avers urme ale unor oxizi de fier de culoare roșiatică, și urme ale unor rădăcini foarte fine ale unor plante, puse în evidență la microscopul electronic (Zizi Baltă). MNIR custodie, mai 2016, 1: 500/P/2013.

Tehnica de producere: batere, cu perechea de ștanțe monetare g3; piesa prezintă un defect de batere - dublă frapă pe revers, vizibilă în exergă (unde legenda este dublată).

(scara 2:1)

Tabel 3 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Element chimic (%)						
Descriere	Ti	Fe	Ni	Cu	Au	Ag
1 av	0,20	0,48	0,001	0,23	86,83	12,26
1 rv		0,63	0,001	0,001	87,33	11,62

3. AV, av./rv.: 11, 8.50 g. MNIR custodie, mai 2016, 2: 500/P/2013.

Tehnica de producere: batere. Combinația de ștanțe monetare de avers și revers utilizate pentru producerea acestei piese este g3.

Zincul, neobișnuit în compoziția acestor monede, poate proveni din zinc ferit, utilizat pentru schimbarea aspectului piesei, sau din sol.

(scara 2:1)

Tabel 4 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Citire	Descriere	Element chimic (%)							
		Ti	Fe	Ni	Cu	Zn	Au	Pb	Ag
12/21.06.2016	2 rv	0,28	1,82	0,06	0,001	0,36	82,62	0,14	14,71
13/21.06.2016	2 av	0,29	1,53	0,05	0,001	0,30	82,67	0,14	15,03

4. AV, av./rv.: 1, 8.38 g; suprafața piesei a fost tratată termic după dezgropare. MNIR custodie, mai 2016, 3: 500/P/2013.

Tehnica de producere: batere. Combinația de ștanțe monetare de avers și revers utilizate pentru producerea acestei piese este k3.

Tabel 5 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)					
	Fe	Ni	Cu	Au	Pb	Ag
3 av	0,69	0,001	0,36	83,47	0,08	15,39
3 rv	0,67	0,001	0,36	82,83	0,09	16,04

B. Până acum se cunoaște cu certitudine o singură descoperire cu piese de tip *Koson* din argint: un mare tezaur format din 2.300 de monede, descoperit în urma efectuării de detecții neautorizate în zona Dealul Muncelului-Fețele Albe. Tezaurul a fost exportat ilegal din România. Piese de mai jos provin de la o casă de licitații, monedele recuperate efectiv fiind alte exemplare decât cele expuse la licitația online. Ca prim pas în încercarea de reconstituire a tezaurului, includem aici date despre ambele exemplare.

Identificarea locului descoperirii se bazează pe similitudinea compoziției elementale a urmelor de sol de pe monedele recuperate cu cea a probelor de sol luate din gropile săpate în zona Dealul-Vârful Muncelului.

Koson
Drahmă

Av.: Acvila romană spre st., cu aripile întinse, așezată pe un sceptru, ținând în gheara dr. o cunună cu lauri.

Rv.: Procesiune spre st. formată dintr-un personaj central îmbrăcat în toga (consul roman), însoțit de doi lictori, care poartă fiecare pe umărul drept fascii; în exergă, legenda greacă ΚΟΣΩΝ; în câmp st., monogramă complexă.

Acest tip monetar corespunde pieselor ilustrate în C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 353; pl. LXXVII, nr. 1-3; de asemenea, BMC Thrace p. 208, 2, dar emisiunea este bătută în argint. Aceste emisiuni nu erau cunoscute în literatura de specialitate înainte de anul 2000 și au apărut prima dată în anii 2003/2004 pe piața internațională de antichități.

Rezultatele analizelor XRF ale metalului (tabelele 6 și 7) pun în evidență utilizarea unei surse comune de metal (argint) pentru baterea acestor două emisiuni.

1. AR, av./rv.: 11, 4.22 g MNIR custodie, noiembrie 2013, H3: 500/P/2013.

(scara 2:1)

Tabel 6 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)						
	Fe	Ni	Cu	Au	Pb	Bi	Ag
H 3 av	0,1	0,001	1,75	0,36	0,85	0,06	96,88
H 3 rv	0,19	0,001	1,87	0,38	0,92	0,06	96,58

2. AR, 4,52 g

(<http://www.sixbid.com/browse.html?auction=995&category=20455&lot=936184>: lot 67, accesat în noiembrie 2013).

Koson

Drahmă

Av. Bustul zeiței Artemis spre dr., pe scut macedonean.

Rv. Legenda ΚΟΣΩΝ / ΔΡΟΥΕΙΣ deasupra și sub măciuca așezată spre dr., totul în cunună de stejar; în exteriorul cununii, în st., fulger. Piesa imită tetradrahmele de tip Macedonia Prima.

BMC -; RPC -. Hourmouziadis, p. 288 (unde emisiunea este doar menționată).

3. AR, 9, 4,07 g. MNIR custodie, noiembrie 2013, H4: 500/P/2013.

(scara 2:1)

Tabel 7 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)						
	Fe	Ni	Cu	Au	Pb	Bi	Ag
H 4 av	0,21	0,001	1,65	0,36	0,86	0,06	96,87
H 4 rv	0,14	0,001	1,61	0,33	0,86	0,06	97

4. AR, 4,24 g.

(<http://www.sixbid.com/browse.html?auction=995&category=20455&lot=936185>: lot 68, accesat în noiembrie 2013).

C. Aceleiași zone, Vârful Muncelului – Dealul Muncelului, i se poate atribui un grup de stateri postumi de tip Lysimachos (pe baza asemănărilor compoziției elementale ale urmelor de sol de pe monede și din gropile săpate în zona respectivă). Conform surselor judiciare, în zona respectivă a fost găsit un tezaur de cca 4000 piese, în primavara lui 2004, și un al doilea, mai mic, de cca 30-40 de stateri de tip Lysimachos, în februarie 2013.

Prezența acestor piese, alături de monedele de aur de tip Koson, este una cunoscută în zonă începând cu marele tezaur găsit în anul 1543, 1545 sau 1551, incluzând stateri de tip Koson și Lysimachos - cca 40 000 de piese³. În ultimele două decenii au (re)apărut mari tezaure ce includ astfel de stateri în zona Sarmizegetusei Regia.

1. Tomis

Stater

Emisiune postumă de tip Lysimachos (Pharnakes?)

Av.: Capul lui Alexandru Amon, spre dreapta.

Rv.: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ, Athena Nikephoros așezată spre stânga, având brațul stâng sprijinit de scut și lance transversală în fundal. În câmp stânga, monogramă. Monograma cetății emitente Tomis TO, sub tron; trident cu delfini de o parte și de alta, spre st., în exergă.

De Callatay, p. 40; 46, ștanțele D1-R1; SNG Copenhagen 1090, monograma 17 (cca 89-72 î. Hr.); AMNG 2477.

AV, av./rv.: 1, 8.40 g. MNIR custodie, noiembrie 2013, H1: 500/P/2013. <http://www.sixbid.com/browse.html?auction=995&category=20455&lot=936180>, accesat în noiembrie 2013.

³ O documentată introducere în această problemă se găsește la Munteanu 2002.

(scara 2:1)

Tabel 8 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda (determinată prin XRF).

Descriere	Element (%)				
	Fe	Ni	Cu	Au	Ag
H 1 av.	1	0,001	0,001	97,63	1,37
H 1 rv.	0,28	0,03	0,59	97,71	1,39

2. Tomis

Stater

Emisiune postumă de tip Lysimachos (Pharnakes?)

Av.: Capul lui Alexandru Ammon, spre dreapta.

Rv.: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΣΙΜΑΧΟΥ, Athena Nikephoros așezată spre stânga, având brațul stâng sprijinit de scut și lance transversală în fundal. În câmp stânga, monograma cu numele monetarului, ΔΙΟ. Monograma cetății emitente Tomis ΤΟ, sub tron; trident cu delfini de o parte și de alta, spre st., în exergă.

De Callatay, p. 40, 46, ștanțele D4 - R1-2; SNG Copenhagen 1093 (cca 89-72 î. Hr.); SNG Stancomb 286 (cca 90-80 î. Hr.); AMNG 2476.

AV, av./rv.: 1, 8,31 g. MNIR custodie, noiembrie 2013, H2: 500/P/2013. <http://www.sixbid.com/browse.html?auction=995&category=20455&lot=936181>, accesat în noiembrie 2013.

(scara 2:1)

Tabel 9 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda (determinată prin XRF).

Descriere	Element (%)				
	Fe	Ni	Cu	Au	Ag
H 2 av.	0,64	0,05	0,001	92,71	6,6
H 2 rv.	0,16	0,001	0,23	93,05	6,56

3. Tomis

Stater

Emisiune postumă de tip Lysimachos (Pharnakes?)

Avers: Capul lui Alexandru Amon spre dreapta.

Revers: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ, Athena Nikephoros așezată spre stânga, având brațul stâng sprijinit de scut și lance transversală în fundal. În câmp stânga, numele monetarului marcat prin monograma ΘΕΜ (Themistios?⁴). Monograma cetății emitente Tomis TO sub tron; în exergă, spre st., trident cu delfini de o parte și de alta.

De Callatay p. 40, 46, D4 - R1-2. SNG Copenhagen 1091 (cca 89-72 î. Hr.); AMNG 2480.

AV, av./rv.:12, 8.44 g; MNIR custodie, M2: 500/P/2013. Cayón Auction May 2012, lot 4002.

(scara 2:1)

Tabel 10 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda (determinată prin XRF).

Descriere	Element (%)				
	Fe	Ni	Cu	Au	Ag
M 2 av.	0,08	0,001	0,001	98,39	1,53
M 2 rv.	0,11	0,001	0,001	98,5	1,38

4. Callatis

Stater

Emisiune postumă de tip Lysimachos (Pharnakes?)

Av.: Capul lui Alexandru Amon, spre dreapta.

Rv.: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ, Athena Nikephoros așezată spre stânga, având brațul stâng sprijinit de scut și lance transversală în fundal. În câmp stânga, numele monetarului marcat prin monograma HP. Monograma cetății emitente Callatis KAA sub tron; trident cu delfini de o parte și de alta, spre st., în exergă.

De Callatay p. 40, 46, D4 - R1-2; SNG Copenhagen 1089, monograma 16 (cca 89-72 î. Hr.); AMNG 266.

AV, av./rv.: 2, 8.33 g; MNIR custodie, M3: 500/P/2013. Cayón Auction May 2012, lot 4003.

⁴ Talmaçhi 2011 447.

(scara 2:1)

Tabel 11 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda (determinată prin XRF).

Descriere	Element (%)				
	Fe	Ni	Cu	Au	Ag
M 3 av.	0,05	0,001	0,001	96,11	3,84
M 3 rv.	0,34	0,001	0,001	95,95	3,71

(D. Moisil, M. Georgescu)

Tinosu, com. Tinosu, jud. Prahova

Piesă aflată în pădure, de unde provin alte câteva obiecte, inclusiv o fibulă digitată din bronz.

Imperiul Roman

sec. II-III d. Hr.

Emitent ilizibil

Personaj în picioare, având în mână dr. un *caduceus*.

AE (?), 2.32 g; piesa nu este curățată, are depuneri importante de oxizi și pământ; ciobită. MNIR donație 2013 (AB).

Urechești, jud. Bacău, tezaur mixt (bijuterii și monede), 2016

Tezaur mixt, format din bijuterii din aur și pietre semiprețioase, de factură elenistică și un grup de 59 de denari romani, în majoritatea lor aflați într-o stare de conservare foarte bună. Cronologic, monedele se întind între anii 137 î. Hr. (Sex. Pompeius: Crawford 235/1, Roma, 137 a. Chr.) și 14-37 d. Hr. (ultimele două piese, emisiuni ale lui Tiberius, sunt nedatate: RIC 1² 25, respectiv RIC 1² 30.). O primă analiză a urmelor de sol, de tip XRF, indică asemănarea între compoziția elementală a celor de pe bijuterii și a celor de pe monede.

Dobrogea, loc neprecizat, depozit monetar, 2014

Grup de patru monede bizantine de aur (*solidi*) emise în secolul al X-lea, provenind cel mai probabil din Dobrogea. Împărații reprezentați sunt Constantin VII, cu Roman I și Cristofor, respectiv Constantin VII și Roman II. Monedele sunt emisiuni apropiate cronologic, bine păstrate, și prezintă pe suprafață urme de sol similare ca aspect. MNIR custodie, martie 2014: 121/P/2014.

România, loc de descoperire neprecizat, posibil parte a unui tezaur

Mithridates VI(?)

Atelier neidentificat

Stater

Av. Capul lui Alexandru Amon spre dreapta. Anepigraf.

Rv. ΒΑΣΙΛΕΩΣ – ΑΥΣΙΜΑΧ[ΟΥ]. Athena Nikephoros așezată spre stânga, având brațul stâng sprijinit de scut și lance transversală în fundal.

AV, av./rv.: 12, 8.48 g. MNIR custodie, martie 2014: 121/P/2014.

Piesa nu prezintă urme de uzură în circulație; are două zgârieturi destul de adânci, de cca 3-5 mm lungime, pe revers; un sector de cerc a fost decupat din piesă. Staterul are urme vizibile de pământ de culoare închisă; tăietura prezintă urme de pământ, aparent similare celor de pe suprafața monedei, ceea ce poate fi un indiciu al faptului că piesa a fost tăiată înainte de îngropare.

(scara 2:1)

Tabel 12 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Fe	Ni	Cu	Au	Ag
av.	1,20	0,001	0,001	98,8	0,001
rv.	1,79	0,001	0,52	97,69	0,001

(D. Moisil, M. Georgescu)

România, loc de descoperire neprecizat

Monede romane provenind dintr-un loc necunoscut. MNIR custodie, iunie 2016, 477/P/2015.

1. Imperiul Roman

Aurelianus

antoninianus

Av. IMP C AVRELIANVS AVG

Rv. RESTITVTOR-BIS, Γ? în exergă.

RIC V, I, nr. 386, Antiochia, per. III?

AE, av./rv.: 6, 3.49, g. MNIR custodie, iunie 2016, 3: 477/P/2015.

Tabel 13 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda

Descriere	Element chimic (%)									
	Ti	Fe	Ni	Cu	Zn	Ag	Sn	Au	Pb	Bi
3 av	0.001	0.56	0.001	91.14	0.14	3.77	2.3	0.001	2.08	0.001
3 rv	0.001	0.12	0.001	90.37	0.14	4.03	2.52	0.001	2.81	0.001

2. Imperiul Roman

centenionalis

Av. VRBS ROMA

Rv. Lupoica și gemenii, spre st.

SMK

LRBC 1219, 1232, 1248 sau 1259, Cyzicus, a. 330-335.

AE, av./rv.: 12, 2.32 g. MNIR custodie, iunie 2016, 4: 477/P/2015.

Tabel 14 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)										
	Ti	Fe	Ni	Cu	Zn	Ag	Sn	Au	Pb	Bi	As
4 av	0.001	0.2	0.05	86.66	0.1	1.07	2.46	0.24	9.22	0.001	0.001
4 rv	0.001	0.17	0.05	86.98	0.11	1.11	2.49	0.2	8.88	0.001	0.001

5. Imperiul Roman

Constantinus I

Av. CONSTANTINVS MAX AVG

Rv. GLOR-IA EXERC-ITVS, cu 2 stindarde.

CONSA*

LRBC 1010, Constantinopolis, a. 330-335.

AE, av./rv.: 5, 2.47 g. MNIR custodie, iunie 2016, 5: 477/P/2015.

Tabel 15 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)											
	Ti	Fe	Ni	Cu	Zn	Ag	Sn	Sb	Au	Pb	Bi	As
5 av	0.001	0.62	0.16	89.7	0.11	1.09	2.68	0.14	0.08	5.43	0.001	0.001
5 rv	0.001	0.62	0.12	87.6	0.15	1.15	2.96	0.15	0.11	7.15	0.001	0.001

6. Imperiul Roman

Valentinianus I

AE3

Av. DN VALENTINI-ANVS PF AVG

Rv. SECVRITAS - REIPVBLICAE

*A

DASISC

LRBC 1296, Siscia, a. 364-367.

AE, av./rv.: 8, 2.11 g. MNIR custodie, iunie 2016, 6: 477/P/2015.

Tabel 16 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)										
	Ti	Fe	Ni	Cu	Zn	Ag	Sn	Sb	Au	Pb	Bi
6 av	0.001	0.22	0.12	97.4		0.001	0.28		0.001	1.98	0.001
6 rv	0.001	0.24	0.11	96.37	0.1	0.001	0.24		0.001	2.95	0.001

7. Imperiul Roman

Theodosius I

AE4

Av. DN THEODO-SIVS PF AVG

Rv. SALVS REI - PVBLICAE, +P în ligatură, în câmp st.

SMKA

LRBC 2569 și 2577, Cyzicus, off. A?, a. 383-392 și 393-395.

AE, av./rv.: 12, , 0.93 g. MNIR custodie, iunie 2016, 7: 477/P/2015.

Tabel 17 – Compoziția metalului din care a fost bătută moneda.

Descriere	Element chimic (%)										
	Ti	V	Fe	Ni	Cu	Zn	Ag	Sn	Au	Pb	Bi
7 av	0.001	0.16	0.47	0.05	93.52	0.31	0.001	1.7	0.001	3.52	0.27
7 rv	0.001	0.19	0.83	0.03	91.9	0.29	0.001	1.87	0.001	4.64	0.25

(D. Moisil, M. Georgescu)

Sudul României (Fundulea, jud. Călărași?), tezaur, 1966

Tezaur monetar format din cca 600 de piese, din care s-au recuperat 225 de monede, provenind dintr-o moștenirea. Structura grupului ajuns la MNIR este următoarea: imitații de tip Adâncata-Mănăstirea - 107 buc., imitații de tip Vîrteju-București - 104 buc., și imitații de tip Comana-Ilfov - 14 buc. Multe dintre piese au fost produse cu aceleași ștanțe monetare. În curs de publicare (DM).

Mulumirile noastre tuturor celor care ne-au pus la dispoziție fotografii, hărți, coordonate GPS sau alte detalii privind locul descoperirii monedelor. Inițialele numelor lor apar în cazul descoperirilor izolate, în text, după cum urmează: AB – Aurelian Boghină, AC - Adrian Codoban, CD – Cristian Dragomir, MG – Marian Gîrbaciu, MM – Marian Marchene. În cazul tezaurilor monetare, doar amintite aici, aceste informații au fost omise, ele urmând să fie publicate ulterior în detaliu, în articole dedicate.

Bibliografie

- AMNG: Pick, B., *Die Antiken Münzen Nord-Griechelands, Dacien und Moesien*, vol. I, Berlin, 1899.
- de Callatay: Francois de Callatay, *Les derniers statères posthumes de Lysimaque émis à Istros, Tomis et Callatis*, Dobrudja, 12, 1995, pp. 39-50.
- Ceka: Ceka, H., *Questions de numismatique illyrienne avec un catalogue des monnaies d'Apollonie et Durrhachium*, Tirana, 1972.
- Crawford: Crawford, M. H., *Roman Republican Coinage*, Cambridge University Press, 1974.
- Depeyrot, Moisil, 2008: Depeyrot, G., Moisil, D., *Les tresors de deniers de Trajan a Balbin en Roumanie*, Wetteren, 2008.
- Hourmouziadis, 2010: J. Hourmouziadis, *ΚΟΣΩΝ Gold Staters and Silver Drachmae – A Die Study*, *Revue Numismatique*, 166, 2010, pp. 287-296.
- Mihăilescu-Bîrliba, Mitrea, 1977: Mihăilescu-Bîrliba, V., Mitrea, I., 1977, *Tezaurul de la Măgura*, Bacău.
- MIR: Woytek, B., *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus*, *Moneta Imperii Romani*, 14, Viena, 2010.
- Moisil et alii, *Lotul de tezaur din monede de aur de tip Koson, găsit la Vizuini, Ocolișu Mic, com. Boșorod, jud. Hunedoara în 2014: studiu asupra ștanțelor monetare și analiza compozițională a metalului*, mss.
- Munteanu 2002: L. Munteanu, *Despre descoperirile monetare de tip Koson*, în *Arheologia Moldovei*, 25, 2002, pp. 253-270.
- Preda: C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973.
- Prokopov: Prokopov, I., *Die Silberprägung der Insel Thasos und die Tetradrachmen des "thasischen Typs" vom 2.-1. Jahrhundert v. Chr.*, Akademie Verlag, Berlin, 2006.
- RIC 1²: Sutherland, C. H. V., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 1: *From 31 BC to AD 69*, Londra, 1984.
- RIC 2: Mattingly, H., Sydenham, E.A., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 2: *Vespasian to Hadrian*, Londra, 1968.
- RIC 3: Mattingly, H., Sydenham, E.A., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 3: *Antoninus Pius to Commodus*, Londra, 1930.
- RIC 4: Mattingly, H., Sydenham, E.A., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 4, I: *Pertinax to Geta*, Londra, 1936.
- Mattingly, H., Sydenham, E.A., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 4, II: *Macrinus to Pupienus*, Londra, 1938.
- Mattingly, H., Sydenham, E.A., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 4, III: *Gordian III – Uranius Antoninus*, Londra, 1949.
- RIC 5: Webb, P. H., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 5, I: *Valerian to Florian*, Londra, 1962.
- Webb, P. H., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 5, II: *Probus to Amandus*, Londra, 1962.
- RIC 6: Sutherland, C. H. V., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 6: *From Diocletian's reform (A.D. 294) to the death of Maximinus (A.D. 313)*, Londra, 1973.
- RIC 7: Bruun, P., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 7: *Constantine and Licinius, A.D. 313 – 337*, Londra, 1966.
- RIC 8: Kent, J. P. C., *The Roman Imperial Coinage*, vol. 8: *The family of Constantine I, A.D. 337-364*, Londra, 1981.
- RIC 10: Kent, J. P. C., *The Roman Coinage*, vol. 10, Spink and Son Ltd., Londra, 1994.

SNG Copenhagen: *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum: Thrace and Macedonia*, vol. 2, Sunrise Publications Inc., New Jersey, 1982.

SNG Stancomb: *Sylloge Nummorum Graecorum*, vol. XI, *The William Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, The British Academy, Oxford University Press & Spink and Son Limited, 2000.

Talmațchi 2011 - G. Talmațchi, *Monetăriile orașelor vest-pontice Histria, Callatis și Tomis în epoca autonomă*, ed. Mega, Cluj Napoca, 2011.

Varbanov: Varbanov, I., *Greek Imperial Coins and their values. The Local Coinages of the Roman Empire*, Burgas, 2002.